

Ələmdar Qənbər oğlu BAYRAMOV

Bakı Dövlət Universiteti

*Kitabşünaslıq və Nəşriyyat işi kafedrasının dosenti,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru*

**“ALTUN KİTAB” NƏŞRİYYATININ
SERİYALARLA KİTAB NƏŞRİ SAHƏSİNDƏ
FƏALİYYƏTİ**

Xülasə

Məqalə “Altun Kitab” nəşriyyatının Azərbaycanda seriyalarla kitabların nəşri sahəsindəki səmərəli fəaliyyəti təhlil edilmişdir. Burada son illərdə “Mənim ilk kitabım”, “Altun klassika”, “Dünya ədəbiyyatı” seriyalarında yüksək təribatla və keyfiyyətli poliqrafik icrada çap edilmiş və oxucuların ixtiyarına verilmiş kitablar haqqında ümumiləşdirilmiş məlumat verilmişdir.

Açar sözlər: “Altun Kitab” nəşriyyatı, Azərbaycanda seriyalarla kitab nəşri, “Mənim ilk kitabım”, “Altun klassika”, “Dünya Ədəbiyyatı” seriyaları.

“Altun Kitab” nəşriyyatı daha çox bazarın sifarişləri əsasında öz fəaliyyətini qurur və hazırda Azərbaycan kitab bazarında xüsusi çəkiyə malikdir. Nəşriyyat bir sıra dərslərlərin nəşrini həyata keçirmiş, eyni zamanda seriyalarla kitab nəşri sahəsində uğurlu nəticələr əldə etmişdir. Nəşriyyatın çap məhsulları əsasən, OKA-OFFSET Azərbaycan-Türkiyə nəşriyyat-poliqrafika mərkəzinin mətbəəsində (Bakı) və Türkiyənin ən iri mətbəələrindən olan Sistem-Ofset mətbəəsində çap olunur. Nəşriyyatın strukturuна Direktorluq, Maliyyə şöbəsi, Marketing və satış şöbəsi, Redaktə şöbəsi, Dizayn şöbəsi və İstehsalat şöbəsi daxildir. Nəşriyyatın təsisçisi və direktoru Rafiq İsmayılovdur.

“Altun Kitab” nəşriyyatı beynəlxalq kitab yarmarkaları və sərgilərində də ölkəmiz uğurla təmsil edir. Nəşriyyat tərəfindən buraxılan “Qabusnamə” kitabı 2006-cı ildə Moskvada keçirilən MDB ölkələrinin kitab müsabiqəsində I-ci yerə layiq görülmüşdür.

“Altun Kitab” nəşriyyatı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Açıq Cəmiyyət İnstitutunun birgə keçirdiyi bir sıra dərslərlərin müsabiqələrinin qalibi olmuş, bu müsabiqələrin nəticəsi olaraq bir sıra dərslərlərin nəşrini yüksək poliqrafik icra və bədii tərtibatla həyata keçirmişdir.

Nəşriyyat Azərbaycanda seriyalarla kitabların nəşri sahəsində artıq öz səmərəli fəaliyyətini ortaya qoymuşdur. Nəşriyyat aşağıdakı seriyalar altında xeyli sayda kitabları yüksək təribatla və keyfiyyətli poliqrafik icra ilə çap edərək oxucuların ixtiyarına vermişdir:

“Mənim ilk kitabım” seriyası: bu seriyadan olan kitabçalar 4-7 yaşlı uşaqlar üçün nəzərdə tutulub. Burada daha çox mətnə deyil, illüstrasiyalara üstünlük verən nəşriyyat bununla auditoriyanın yaş xüsusiyyətini nəzərə almışdır. Nəşriyyatın bu seriyası “Minimum mətn – maksimum illüstrasiya” prinsipi üzərində qurulmuşdur.

“Altun klassika” seriyası: bu seriya altında Azərbaycan və dünya uşaq ədəbiyyatının klassik nümunələri nəşr edilmişdir. Bu seriyadan buraxılan kitabçalar 24 səhifədən ibarətdir və 6-9 yaşlı uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Kitabçaların hər biri peşəkar rəssamlarının çəkdiyi rəngli illüstrasiyalarla müşayiət olunur.

“Dünya ədəbiyyatı” seriyası: Bu seriyada dünya ədəbiyyatının tanınmış əsərləri məktəblilər üçün uyğunlaşdırılmış, sadələşdirilmiş variantda təqdim edilir. Seriya 9-14 yaşlı uşaqlar üçün nəzərdə tutulub. Bu seriya altında təqdim olunan əsərlərdə müəyyən ixtisarlara yol verilsə də bütün bunlar peşəkar redaktorlar, mütəxəssislər tərəfindən edilib. Belə ki, bu ixtisarlara əsərin məzmununa, süjet xəttinə xələl gətirilmədən aparılıb. “Altun kitab” nəşriyyatının “Dünya ədəbiyyatı” seriyası ilə buraxdığı kitablar ölkəmizdə tərcümə ədəbiyyatının çap sahəsində mühüm nailiyyətlərdən biridir. Oxucular məhz bu seriya ilə buraxılan kitablar vasitəsilə dünya ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələri ilə tanış olurlar.

Tərcümə ədəbiyyatının dünya mədəniyyətlərinin inteqrasiyasında mühüm rolu vardır. Ölkəmizdə tərcümə ədəbiyyatının meydana gəlməsi və formalaşmasında Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatının (“Azərnəşr”) böyük xidmətləri olmuşdur. Nəşriyyatın müvafiq şöbəsi mütəmadi olaraq dünya ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinin dilimizə tərcüməsini həyata keçirmişdir. 1970-80-ci illərdə ölkəmizdə tərcümə ədəbiyyatının nəşri xüsusilə geniş vüsət almışdır. Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra dövlətə və özəl mülkiyyətə məxsus müxtəlif nəşriyyatlar tərcümə ədəbiyyatını nəşrə hazırlayır və yayır. Tərcümə ədəbiyyatını çapa hazırlayan redaksiyaların əsas vəzifəsi bu əsərlərin müəllifin üslubunu qorumaq şərti ilə dilimizə tərcüməsini və eləcə də redaktəsini yüksək səviyyədə həyata keçirməkdən ibarətdir. Bunun üçün nəşriyyatlar təcrübəli, peşəkar tərcüməçi və redaktorları öz işinə cəlb etməlidirlər.

Tərcümə olunmuş materialın redaktəsi, nəşrə hazırlanması redaktordan xüsusi diqqət, savad tələb edir. Bu işi uğurla həyata keçirmək üçün redaktor

dilin qrammatik qaydalarına dərinəndən bələd olmalıdır. Tərcümə ədəbiyyatının redaktəsi zamanı redaktor orijinalın məzmununu dəyişdirə biləcək ifadələrə yol verməməlidir. Sətri tərcümə zamanı xüsusilə xarici dillərdə olan frazeoloji birləşmələr tərcümə olunduğu dildə adətən leksik mənasını itirir. Təcrübəli redaktor bu cür hallara rast gəldikdə məzmunu tam izah etmək üçün ifadələrdə müəyyən dəyişikliklər edə bilər. Bu zaman redaktor nəzərə almalıdır ki, onun mətnə əlavə etdiyi ifadələr orijinalın dilində olan frazeoloji birləşmələrə və ümumiyyətlə, bütünlüklə mətnə uyğun olsun.

Tərcümə əsərlərinin nəşrə hazırlanması zamanı tərcüməçi və redaktor mətnə yoruculuğa və mənasızlığa yol verməməli, mətni uğursuz ifadələrdən qorunmalıdır. Tərcüməçi və redaktor əsər üzərində işləyərkən tərcümənin qızıl qaydasını yaddan çıxarmamalıdır. Bu da ondan ibarətdir ki, orijinal müəllifinin özünəməxsusluğu mütləq qorunub saxlanmalıdır. Tərcümə üçün ən uğursuz hal ondan ibarətdir ki, redaktor öz fikrini mütləq şəkildə qəbul etdirmək istəyir və müəllifin üslubuna sayğı göstərmir. Ola bilər ki, müəyyən bir kitabın tərcüməsində bir deyil bir neçə tərcüməçi iştirak etsin. Bu zaman redaktorun rolu ondan ibarətdir ki, tərcüməni bir tipdə birləşdirə bilsin və bütün tərcüməçilərin işini bir mərkəzdən idarə etsin. Bu zaman orijinalın məzmununu eyni cür başa düşmək və əsərin yeganə bədii həllinə nail olmaq lazımdır. Bu, redaktorun fikir verməli olduğu əsas məqamlardan biridir. Çünki ayrı-ayrı tərcüməçilər hər hansı bir əsərin hər hansı bir hissəsi üçün məsuliyyət daşıyarsa, redaktor bütün mətn üçün məsuliyyət daşıyır. Bu zaman redaktor hər bir tərcüməçinin işini analiz etməli və bədii əsərin bir sistem üzrə birləşdirilib çap edilməsinə nail olmalıdır. Bu vəzifələrin uğurlu şəkildə icrası üçün redaktor orijinalın məzmununu dərinəndən qavramalı və öz peşəkarlığını, redaktor iradəsini ortaya qoymalıdır.

Əgər çapa hazırlanan mətn əvvəllər də bir neçə dəfə tərcümə edilərək nəşr olunubsa, redaktor mətnin həmin variantlarını da nəzərdən keçirir, orada olan çatışmazlıqların aradan qaldırılmasına çalışır, üstünlükləri isə dəyərləndirərək öz işində nəzərə alır. Tərcümə olunmuş mətni nəşrə hazırlayan redaktorun qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biri də əsərin estetik formasının qorunub saxlanması, əsərin ruhunun yaşadılmasıdır. Uğursuzluq onda ola bilər ki, redaktorun estetik zövqü ilə orijinal müəllifinin estetik baxışı arasında kəskin fərq olsun.

Tərcüməçi hər hansı mətnin tərcüməsinə könüllü və yaradıcı surətdə yanaşmalıdır. Redaktora təqdim edilmiş tərcümə nə qədər dəqiq, səlis və keyfiyyətli olarsa, redaktorun işi də bir o qədər asan və səmərəli olacaqdır. Redaktorun bu mənada vəzifəsi yaxşı tərcüməyə düzəliş verməkdən ibarətdir.

Tamamilə pis tərcümə qarşısında redaktor gücsüzdür, burada onun peşəkarlığı və savadı özünü uğurlu şəkildə biruzə verə bilmir. Bu mənada redaktorun əsas vəzifəsi orijinalı bərpa etməkdir. Obrazlı şəkildə ifadə etsək redaktor diqqətlə və ehtiyatla mətnə zədələnmiş yerləri bərpa etməlidir. Yalnız bu halda əsər öz rəngləri ilə parlayacaq və öz mahiyyəti, məzmunu ilə ortaya çıxacaqdır. Tərcüməçinin işinin analizinə başlayarkən redaktorun ən başlıca vəzifəsi tərcümənin keyfiyyətinə ümumi qiymət verməkdən ibarətdir. Bu zaman o, müəyyən etməlidir ki, əcnəbi mətn stilistik nöqtəyi-nəzərdən, dil-üslub baxımından nə qədər dəqiq tərcümə edilib, orijinal müəllifinin insanlara, hadisələrə münasibəti tərcümə variantında nə dərəcədə əks olunub, obrazların danışdırılmasında nə dərəcədə uğurlu ifadələr seçilib, mətn tərcümə edildiyi dildə nə dərəcədə oxunaqlı görünür, burada oxucu psixologiyası nə dərəcədə nəzərə alınmışdır?

Redaktor tərcüməçidən sonra mətnin birinci oxucusudur. Eyni zamanda redaktor əsərin birinci tənqidçisidir. Redaktor bütün bu prosesdə tərcüməçiyə kömək etməlidir. Eyni zamanda tərcüməçi də peşəkarlıqla tərcümə edilmiş yüksək keyfiyyətli mətn ortaya qoymaqla redaktora kömək etməlidir. Yəni bu zaman qarşılıqlı anlaşma və bəhrələnmə olmalıdır. Bunun nəticəsində isə ortaya yaxşı tərcümə olunmuş və yaxşı redaktə olunmuş əsər çıxır ki, bu zaman qələbə onların hər ikisinin – həm redaktorun həm də tərcüməçinin olur. Bu uğurun əldə edilməsi üçün ilk növbədə çalışmaq lazımdır ki, istedadsız və qeyri-peşəkar tərcüməçilərə işlənmək üçün material verilməsin. Eyni zamanda ona da nail olmaq lazımdır ki, yaxşı tərcümə edilmiş mətn istedadsız və qeyri-peşəkar redaktora təqdim edilməsin. Tərcümə işinə cəlb edilmiş redaktor və tərcüməçilər yüksək savada, peşəkarlığa və öz sahələrində müəyyən imicə malik olmalıdırlar. Nəşriyyatların tərcümə ədəbiyyatı redaksiyaları bütün bunları öz fəaliyyətində nəzərə almalıdırlar. “Altun kitab” nəşriyyatı tərcümə ədəbiyyatının nəşri zamanı bütün bu amilləri nəzərə almışdır.

Bundan başqa “Altun kitab” nəşriyyatının “Bayramlar və tarixi günlər”, “Alın yazısı” (Genetika), “İxtiralar və Kəşflər” seriyaları ilə buraxılan kitabları da oxucu rəğbəti qazanmışdır.

“Altun Kitab” nəşriyyatının seriyalarla kitab nəşri sahəsində fəaliyyətində diqqət çəkən məqamlardan biri də bu seriya ilə buraxılan kitabların bədii tərtibatının yüksək səviyyədə olmasıdır. Çünki müasir dövrdə nəşriyyatlar öz çap məhsullarını oxucuya çatdırmaq üçün müəyyən yeniliklərə əl atmalı, öz işlərinə innovasiyalar tətbiq etməlidirlər. Bu günkü nəşriyyat bolluğunda oxucu zövqünü izləmək, onun tələbatına uyğun çap məhsulunu bazara çıxarmaq olduqca çətin məsələdir.

Nəşriyyatların və onlar arasında olan rəqabətin günü gündən artdığı bir şəraitdə oxucu zövqü sürətlə inkişaf edir və tez-tez dəyişikliyə məruz qalır. Ona görə də nəşir, təribatçı dövrün xarakterik xüsusiyyətlərini, inceliklərini, ümumiyyətlə, bu prosesin dəyişikliyə, inkişafa meyilliyini nəzərə almalıdır.

Müasir dövrdə təribatçı bu amillərin hər birini nəzərə almalı, öz işini tarixi təcrübə və innovasiyalar əsasında qurmalıdır. Müasir oxucu hər hansı bir informasiyanın məzmununu ilə yanaşı onun təqdim olunma formasına da üstünlük verir. Ona görə də nəşriyyatlarımız kitabların məzmununu, elmi və intellektual səviyyəsi ilə yanaşı onun tərtibatına da xüsusi önəm verməlidir. Çünki hər hansı bir nəşrin gələcək taleyi, oxucu auditoriyasında qazanacağı uğuru onun tərtibatının düzgün qurulmasından çox asılıdır. Bu məqsədin uğurlu şəkildə həyata keçirilməsi üçün nəşriyyatlar öz işlərinə peşəkar və yaradıcı rəssamları, dizaynerləri cəlb etməlidirlər.

Kitab tərtibatçıları kitab memarlığına dəqiq əməl etməli, kitabın bədii-estetik cəhətdən zövq oxşamasına nail olmalıdırlar. Bunun üçün onlar yerli və dünya təcrübəsini yaxından öyrənməli, qabaqcıl iş metodlarını tətbiq etməlidirlər. Bu zaman müxtəlif elementlərə xüsusi fikir vermək lazım gəlir.

Kitab üçün uğurlu format seçilməli, onun aparatı yüksək səviyyədə qurulmalı, rəng seçimi düzgün edilməlidir. Kitabın bütün bölmələri üçün şrift ölçüsünün seçimi düzgün aparılmalı, fəsil adları, mətn başlıqları, alt başlıqlar, qeydlər, istinadlar, kolontitullar və s. yerində olmalıdır. Kitab layihəsi hazırlanarkən ənənəvilik nəzərə alınmaqla yanaşı, eyni zamanda müasir texnologiyadan bəhrələnmək də vacib amildir.

Tərtibat eyni zamanda kitabın gəlir gətirməsinə xidmət etməlidir. Çünki kitabın əsas əlamətlərindən biri onun satış üçün maraqlı olmasıdır. O, alıcını cəlb etməli, kitab bazarında öz sözünü deyə bilməli, funksionallığını biruzə verməlidir. Bütün hallarda kitab daşınmaq və istifadə etmək üçün asan olmalıdır.

Kitab oxumaq üçün də rahat olmalıdır. O, elə tərtib olunmalıdır ki, oxucu axtardığı mövzuları və məlumatları asanlıqla və tez bir zamanda əldə edə bilsin. Bunun üçün kitabın aparatı düzgün qurulmalı, səhifələr aydın, şəffaf tərtib edilməli, şriftlərin ölçüsü mətnin istifadəsinə asanlıq gətirməlidir. Şriftlər elə tərtib olunmalıdır ki, onlar oxucunu cəlb edə bilsin. Layihə mətnin axını ilə toqquşmamalı, bu axının daha da uğurlu bir şəkildə davam etdirilməsinə xidmət etməlidir.

Tərtibatçı mətnin tərkibini əvvəlcədən müəyyənləşdirməli və ona uyğun hərəkət etməlidir. Şriftin müəyyənləşdirilməsində, illüstrasiya və rəng seçiminə bunun olduqca mühüm əhəmiyyəti vardır. Daha böyük mətnə malik

olan kitabın məzmununu oxucuya daha yaxşı çatdırmaq məqsədilə mətni mümkün qədər çox başlıqlara və yarımbaşlıqlara bölmək lazımdır. Amma burada da qanunauyğunluq olmalı, başlıqlar mətnə uyğun gəlməli, başlıqlar arası harmoniya və asılılıq gözlənilməlidir. Yəni başlıqların artırılmasına süni şəkildə yol verilməməlidir. Başlıq şriftləri həm ölçüsünə həm də dizaynına görə mətn şriftlərindən xüsusilə fərqləndirilməlidir.

Kitab tərtibatçısı eyni zamanda çalışmalıdır ki, mətnə lazım olan qədər qrafik materiallar yerləşdirilsin. Qrafik materialların çoxluğu mətnin qavranılmasında mühüm əhəmiyyətə malikdir.

“Altun kitab” nəşriyyatı bu mühüm layihəni həyata keçirərkən yuxarıda qeyd edilən bütün amilləri nəzərə almışdır. Bu isə öz növbəsində “Altun Kitab” nəşriyyatının seriyalarla kitab nəşri sahəsində fəaliyyətini müasir dövrdə Azərbaycanın nəşriyyat sistemində mühüm layihələrdən birinə çevirmişdir.

“Altun Kitab” nəşriyyatının seriyalarla kitab nəşri sahəsində fəaliyyətini tədqiq edərkən gəldiyimiz nəticələr aşağıdakı müddələrdə öz əksini tapmışdır:

- “Altun Kitab” nəşriyyatının seriyalarla çap etdiyi kitablar Azərbaycanın kitab mədəniyyətinin zənginləşməsində, eləcə də müasir nəşriyyat sisteminin inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edir;

- “Altun Kitab” nəşriyyatının seriyalarla çap etdiyi kitablar oxucuların zövqünün inkişafı, mütaliə mədəniyyətinin formalaşması baxımından böyük əhəmiyyətə malikdir;

- “Altun Kitab” nəşriyyatının seriyalarla çap etdiyi kitablar dünya ədəbiyyatı nümunələri xalqlarımızın, mədəniyyətlərimizin inteqrasiyası və dialoqu baxımından xüsusi önəm daşıyır.

“Altun Kitab” nəşriyyatının seriyalarla çap etdiyi kitablar Azərbaycanda bədii ədəbiyyatın, mütaliə mədəniyyətinin, o cümlədən nəşriyyat işinin inkişafında olduqca mühüm bir mərhələdir. Bu seriya ilə buraxılan hər bir kitab Azərbaycanın kitab mədəniyyətinin zənginləşməsinə öz töhfəsini vermişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Allahverdiyev B. *Kitabşünaslığın əsasları. Monoqrafiya.* - Bakı: “UniPrint”, 2011, 446 s.

2. Allaverdiyev B. *Ümumi kitab tarixi.* - Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyat Poliqrafiya Birliyi, 2003, 384 s.

3. Aslan K. *Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu.* - Bakı: Bakı Universiteti, 2008, 324 s.

4. "Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı [Mətn] / İ. Əliyev // *Azərbaycan*. - 2007. - 25 avqust. - S.4.
5. Ələsgərova İ. *Kitabın bədii və texniki tərtibatı*. - Bakı: "Azərbaycan" nəşriyyatı, 2010, 184 s.
6. Hacıyeva M. *Heydər Əliyev və Azərbaycan ədəbiyyatı*. // "Bizim söz" qəzeti, 2009, iyun.
7. Musalı V. *Mətnlərin nəşrə hazırlanması problemləri*. - Bakı: "Elm və təhsil", 2012, 264 s.
8. Umudlu İ. *Kitab nəşri bu gün*. Bakı: "Əbilov, Zeynalov və oğulları" nəşriyyatı, 2004, 322 s.
9. Vəliyev İ. *Ədəbi-bədii və uşaq kitablarının redaktəsi: Dərslük*. Bakı: *Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı*, 2002, 200 s.
10. Vəliyev İ. *Redaksiya nəşriyyat işinin əsasları*. Bakı: *Günəş*, 2004, 140 s.
11. Vəliyev İ. *Redaktənin əsasları*. Bakı: *Günəş*, 2005, 280 s.